Τὸ τσίρκο στὴ Γαλλία

ἐπανεμφανίζεται πανηγυρικά

Ἀναγνωρίζεται ἐπίσημα σὰν εἶδος τέχνης

ΠΑΡΙΣΙ ('Ιδ. 'Υπ.). 'Από τὸ Παρίσι, μέχρι τὸ φεστιβὰλ τοῦ Μόντε Κάρλο, ἀπὸ τὶς πλατεῖες στὰ χωριά, μέχρι τίς... στάσεις τῶν μετρό, τὸ τσίρκο κάνει τὴν πανηγυρική του ἐπανεμφάνιση. Καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ὁ ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ τοῦ ἀναγνωρίζει ὅτι εἶναι μιὰ μορφὴ τέχνης. Τὸ τσίρκο τῆς Βικτόρια Τσάπλιν καὶ τοῦ Ζὰν Μπατὶστ Τιερὲ ἔχει ἐγκατασταθεῖ ἤδη στὴ περιοχὴ τῆς Ἄλ στὸ Παρίσι. Πολύχρωμες ἀφίσες ἔχουν γεμίσει τοὺς δρόμους καὶ τὶς στάσεις τοῦ μετρό. Σὲ μία ἑβδομάδα θὰ πραγματοποιηθεῖ στὸ Μόντε Κάρλο τὸ 5ο διεθνὲς φεστιβὰλ τσέρκων, μὲ τὰ πιὸ θεαματικὰ νούμερα τοῦ κόσμου. Καὶ ἡ γαλλικὴ ἑταιρία τσίρκων ζήτησε ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ πολιτισμοῦ Ζὰν Φιλὶπ Λεκά, οἰκονομικὴ ὑποστήριξη.

Μόνο στὴ Γαλλία ὑπάρχουν 200 περίπου τσίρκα. Καὶ τὸ παράδοξο εἶναι ὅτι κανένας νόμος δὲν τὰ ἀναγνωρίζει ἐπίσημα. Γιὰ τὰ ζῶα ὑπάγονται στὸ Ὑπουργεῖο Γεωργίας, γιὰ τὰ καραβάνια τους στὸ ὑπουργεῖο Μεταφορῶν, γιὰ τὸ ἐμπορικὸ μέρος στὸ ὑπουργεῖο Βιομηχανίας. Καὶ τὰ ἔξοδὰ τους εἶναι τεράστια, ἂν σκεφτεῖ κανεὶς τὶς ἀμοιβὲς τῶν μουσικῶν, τῶν ἀκροβατῶν, τὶς ποσότητες τροφῆς γιὰ τὰ ζῶα.

Καὶ δὲν βρισκόμαστε πιὰ στὴ δεκαετία τοῦ '50. Ἡ τηλεόραση τὸ αὐτοκίνητο, ὁ κινηματογράφος εἶναι ἰσχυροὶ ἀνταγωνιστὲς τοῦ τσίρκου. Ἡ τιμή του, 20 μέχρι 60 φράγκα τὸ ἄτομο, εἶναι ἀρκετὰ ψηλή, ἰδιαίτερα μάλιστα ἀφοῦ πρόκειται συνήθως γιὰ 4 εἰσιτήρια καὶ πάνω, ποὺ θὰ πάρει μιὰ ὁλόκληρη οἰκογένεια.

ΑΝΑΠΟΦΕΥΚΤΗ ΚΡΙΣΗ

Εἶναι ἄραγε καὶ κάπως ξεπερασμένη ἡ διασκέδαση ποὺ προσφέρει τὸ τσίρκο; Τὸν παλιότερο καιρό, τὸ θέαμα ποὺ πρόσφερε ἦταν ξεκαρδιστικό, ἀλλὰ καὶ συναρπαστικό. Τὸ μακιγιὰζ τῶν κλόουν φαινόταν στὸ κοινὸ πολὺ τολμηρό, καὶ τὰ ἀκροβατικὰ νούμερα ἔκοβαν τὴν ἀνάσα τῶν θεατῶν. Μὲ τὸν ἐμποροποιημένο ἐρωτισμὸ τῶν τελευταίων δεκαετιῶν, καὶ τὰ βιομηχανοποιημένα θεάματα, ἡ κρίση ἦταν ἀναπόφευκτη.

Πολλοὶ παλιοὶ ἄνθρωποι τοῦ τσίρκου, στράφηκαν σὲ κάθε εἶδους ἄλλες δραστηριότητες: Πουλοῦσαν παγωτά, λουλούδια καὶ τηγανητὲς πατάτες.

Μόνο ἕνας πῆρε τὴ θαρραλέα ἀπόφαση: Ὁ Ζὰν Ριοὰρ, ὁ ὁποῖος προτίμησε νὰ ἀγωνιστεῖ μὲ τὴν ποιότητά του καὶ δικαιώθηκε ἀπὸ τὸ κοινό.

Εἶναι δυνατὸν λοιπὸν τὸ τσίρκο νὰ ἐξαφανιστεῖ γιὰ πάντα; Ἡ πανηγυρική του ἐπανεμφάνιση, ἡ ἀγάπη τοῦ κοινοῦ, καὶ ἡ ἀπόφαση τοῦ ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ νὰ τὸ πάρει ὑπὸ τὴν προστασία του ἀποδείχνει μᾶλλον τὸ ἀντίθετο. Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ τοῦ ὑπουργοῦ εἶναι μιὰ νίκη τοῦ τσίρκου. Μετὰ ἀπὸ τόσα χρόνια περιφρόνησης, ἐπὶ τέλους ἀναγνωρίζεται ἡ ὕπαρξή του.

Γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ κοινοῦ ὑπάρχει ἡ ἀπόδειξη τῆς τελευταίας σαιζόν:

Οἱ τουρνὲ τοῦ Ζὰν Ριοὰρ καὶ τοῦ τσίρκου Μπουλιὰν εἶχαν τεράστια ἐπιτυχία. Τὰ τσίρκα Ἀμὰρ καὶ Μπουλιὰν ἔχουν ἐγκατασταθεῖ στὸ Παρίσι, καὶ ἔχουν προπωλήσει εἰσιτήρια γιὰ τουλάχιστον μέχρι τὶς γιορτές. Ἀκροβάτες, κλόουν, θηριοδαμαστές, ζέμπρες, ἐλέφαντες, λιονταρίια καὶ καγκουρώ, κάνουν πανηγυρικὲς παραστάσεις. «Ἐπὶ τέλους θὰ ἀποκτήσουμε μιὰ ταυτότητα», λέει ὁ Ζοζὲφ Μπουλιάν. Φαίνεται ὅτι τὸ κοινὸ τους τὴν εἶχε ἀναγνωρίσει ἤδη.

Στὸ βιβλίο τοῦ Ἀνρὶ Τετάρ: «ἡ θαυμαστὴ ἱστορία τοῦ τσίρκου», ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1946. καὶ ἦταν ἀπὸ τότε δυσεύρετο, ἐπανεκδόθηκε κι' αὐτό. καὶ γίνεται ἀνάρπαστο, μαζὶ μ' ἕνα ξεχωριστὸ κεφάλαιο τοῦ Λ. Ρ. Ντωβίν, γιὰ τὸ τσίρκο μετὰ τὸν πόλεμο. Σὲ περισσότερες ἀπὸ 600 σελίδες βρίσκει κανεὶς τὴν ἱστορία ὅλων τῶν τσίρκων, τῶν ἡρώων του, τὸ λεξιλόγιό τους, τὰ μεγάλα νούμερα, καὶ φυσικά, τὶς περιπέτειές τους.

Οἱ ρίζες τῆς ἱστορίας τοῦ τσίρκου βρίσκονται στοὺς ἀρχαίους Αἰγύπτιους ταχυδακτυλουργοὺς καὶ στοὺς ἀγῶνες στὰ ἑλληνικά, καὶ ἀργότερα τὰ ρωμαϊκὰ στάδια. Μετὰ τὴν πτώση τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, τὰ «τσίρκα» δὲν ἔχουν στέγη καὶ γυρίζουν σὲ μορφὴ «μπουλουκιῶν» τὴν Εὐρώπη.

Σταθερὴ διαμονὴ βρίσκουν γιὰ πρώτη φορὰ στὴν 'Αγγλία τὸν 18 αἰώνα.

Ἡ πρώτη σκηνὴ γι' αὐτοὺς δημιουργήθηκε τὸ 1770, στὸ Λονδίνο ἀπὸ τὸν Φίλιπ Ἄστλεϋ. Ἡ παράσταση, μὲ ἀκροβάτες, συνάντησε πολὺ μεγάλη ἐπιτυχία.

Οἱ ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰώνα βρῆκαν τὸ τσίρκο στὴ χρυσῆ του ἐποχή. Ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος δημιούργησε καὶ γι' αὐτὸ ἰσχυρὴ κρίση, ποὺ ξεπεράστηκε μὲ μεγάλες δυσκολίες.

Καὶ νὰ ποὺ τώρα ἐπανεμφανίζεται μὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ τελείως καινούργια νούμερα, μὲ ἀκροβατικά, χορὸ καὶ παντομίμες. Ἡ κρατικὴ ὑποστήριξη καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀγάπη τοῦ κοινοῦ, θὰ τοῦ ἐξασφαλίσουν τώρα σίγουρα μεγάλες νέες ἐπιτυχίες.

Ἀκριβοπληρώνονται οἱ οἰκιακοὶ βοηθοὶ

στὶς ἀμερικανικὲς πόλεις

ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΔΥΣΕΥΡΕΤΕΣ

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ. Πρὶν μερικὲς δεκαετίες, λίγο μετὰ τὸ χάραμα, ἡ λεωφόρος Μπέρνοαϊντ τοῦ Μπρόνξ, ζωντάνευε καὶ γέμιζε ἀπὸ κόσμο. Ἦταν οἱ παραδουλεῦτρες, ποὺ σχημάτιζαν οὐρὰ καὶ περίμεναν τὶς κυρίες τοῦ Μανχάτταν νὰ τὶς προσλάβουν γιὰ νὰ κάνουν τὶς δουλειὲς τοῦ σπιτιοῦ τους.

«Συχνὰ ζητοῦσαν νὰ δοῦν τὰ γόνατά μας», θυμᾶται ἡ Τζέραλντιν Μίλλερ, ποὺ ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειὰ στὴ δεκαετία τοῦ 1930. «Ὅσες εἶχαν κοντρὰ καὶ μωλωπισμένα γόνατα προσλαμβάνονταν ἀμέσως, γιατὶ κυριαρχοῦσε ἡ ἄποψη ὅτι αὐτὲς δούλευαν σκληρότερα». Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη οἱ παραδουλεῦτρες ἔπαιρναν μεροκάματο 30 μὲ 40 σέντς. Σήμερα τὸ μεροκάματὸ τους φτάνει τὰ 40 δολλάρια, γιὰ ὀκτὼ ὧρες ἐργασίας. Καὶ στὶς μέρες μας, δὲν εἶναι οἱ παραδουλεῦτρες ποὺ σχηματίζουν οὐρά, περιμένοντας τὴν κυρία, ἀλλὰ οἱ κυρίες ποὺ ζητοῦν ἀπεγνωσμένα μιὰ παραδουλεύτρα.

Ἐπειδὴ ὁλόενα καὶ περισσότερες γυναῖκες ἐργάζονται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ χρειάζονται κάποια βοήθεια γιὰ τὶς δουλειὲς τοῦ σπιτιοῦ, ἡ παραδουλεύτρα ἔχει γίνει σήμερα δυσευρετο εἶδος. Σύμφωνα μὲ τὴν Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ Οἰκιακῆς Ἐργασίας, ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκιακῶν βοηθῶν ἔπεσε μέσα σὲ τέσσερα χρόνια ἀπὸ 2,5 ἑκατομμύρια σὲ 1,5 γιὰ ἀρκετοὺς λόγους, ὅπως τὸ χαμηλὸ μεροκάματα, ἡ σκληρὴ δουλειά, ἡ δυσκολία μεταφορᾶς καὶ ἡ προκατάληψη γύρω ἀπ' αὐτὰ τὸ ἐπάγγελμα.

«Ἀκόμα καὶ σήμερα θεωρεῖται ντροπὴ νὰ εἶναι μιὰ κοπέλλα οἰκιακὴ βοηθός», λέει ὁ ἱστορικὸς Νταίηβιντ Κάτζμαν, συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Ἑπτὰ μέρες τὴ βδομάδα», ποὺ μελετᾶ τὶς συνθῆκες ἐργασίας τῶν οἰκιακῶν βοηθῶν, στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἀπὸ τὸ 1870 μέχρι τὸ 1920.

ΠΕΡΙΖΗΤΗΤΕΣ

«Ἡ οἰκιακὴ βοηθός», προσθέτει, «ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἀπομόνωση καὶ τὸν ἀτομικὸ χαρακτήρα τοῦ ἐπαγγέλματός της. Δὲν μπορεῖ νὰ δημιουργήσει τὴ φιλία καὶ τὴ συντροφικότητα, ποὺ γεννιοῦνται σὲ ὅσους ἐργάζονται σ' ἕνα γραφεῖο, μαζὶ μὲ ἄλλους».

Σήμερα, πάντως, οἱ οἰκιακὲς βοηθοὶ εἶναι περιζήτητες. Ὅσες εἶναι ἐσωτερικὲς ἀπαιτοῦν εὐρύχωρο δωμάτιο, ἔγχρωμη τηλεόραση καὶ συχνὴ ἔξοδο.

Σὲ πολλὲς ἀστικὲς περιοχές, ὅσοι θέλουν ἀπεγνωσμένα νὰ βροῦν μιὰ οἰκιακὴ βοηθὸ καταφεύγουν σὲ ἀνορθόδοξους τρόπους, ὅπως ὁ δελεασμὸς μὲ μεγαλύτερο μισθό, γιὰ νὰ τὴν ἀποσπάσουν ἀπὸ κάποιο φιλικό τους ζευγάρι.

Ἕνα ζευγάρι ἀπὸ τὴ Νέα Ὑόρκη κατόρθωσε νὰ ἀποκτήσει οἰκιακὴ βοηθό, ὅταν ὁ σύζυγος, ποὺ ἦταν δικηγόρος, δέχτηκε, ἀντὶ γιὰ ἀμοιβή, τὴν οἰκιακὴ βοηθὸ ἑνὸς πελάτη του. «Δὲν μπορῶ νὰ πῶ ὅτι μὲ ἱκανοποιεῖ ἀπόλυτα ἡ δουλειά της, ἀλλὰ εἶμαι πανευτυχὴς ποὺ τὴν ἔχω», λέει ἡ σύζυγος. «Ἂν τὴν πιέσω νὰ δουλέψει περισσότερο, θὰ μοῦ φύγει. Τόσοι καὶ τόσοι θὰ τὴν ἤθελαν».

Ἕνας ἐπιχειρηματίας ἀπὸ τὴν Οὐάσιγκτον ἔκασε τὰ χρήματα ποὺ εἶχε προπληρώσει ὁ' ἕνα τα ξιδιωτικὸ γραφεῖο γιὰ ἕνα ταξίδι στὴν Αἴγυπτο, γιατὶ «ἡ οἰκιακὴ βοηθὸς μας ἐπέμενε νὰ ἐπισκεφθεῖ τὴν πατρίδα της, τὴν 'Ιρλανδία, τὸν ἴδιο μῆνα».

Τὰ φιλελεύθερα καὶ τὰ φεμινιστικὰ συνθήματα, κάνουν ὁρισμένους νὰ ἔχουν τύψεις ποὺ προσλαμβάνουν μιὰ γυναίκα γιὰ νὰ κάνει τὶς δύσκολες καὶ βρώμικες δουλειὲς τοῦ σπιτιοῦ, καὶ τὸ ζήτημα αὐτὸ ἔχει συζητηθεῖ πολλὲς φορὲς στὶς ὀργανώσεις γυναικῶν.

«Εἶμαι τόσο εὐγνώμων, ὥστε ἀπαιτῶ λίγα πράγματα ἀπὸ τὴν οἰκιακὴ βοηθό μου», λέει ἡ Πὰμ Γκραίη ἀπὸ τὸ Λὸς Ἄντζελες.

Πάντως, σιγά—σιγά, τὸ πορτραῖτο τῆς οἰκιακῆς βοηθοῦ σὰν μιᾶς φτωχιᾶς καὶ ἀγράμματης κοπέλλας, ἀρχίζει νὰ ἀλλάζει, ἐφ' ὅσον ὁλόενα καὶ περισσότερες φοιτήτριες, καλλιτέχνιδες, συγγραφεῖς καὶ νοικοκυρὲς θεωροῦν τὶς δουλειὲς τοῦ σπιτιοῦ σὰν μιὰ μορφὴ ἐπαγγελματικῆς ἀπασχόλησης. Ἡ 22χρονη Ταρὺν Στένμαν, μόλις τελειώσει τὴ δουλειὰ της σ' ἕνα δικηγορικὸ γραφεῖο, ἐργάζεται σὰν οἰκιακὴ βοηθὸς σὲ διάφορα σπίτια. Τώρα σκέφτεται νὰ ἱδρύσει δικό της γραφεῖο, ποὺ θὰ τροφοδοτεῖ οἰκιακὲς βοηθούς.

«Πολλὲς κοπέλλες μποροῦν νὰ ἐργασθοῦν σὰν οἰκιακοὶ βοηθοὶ μερικὰ χρόνια, γιὰ νὰ κερδίσουν ἕνα σημαντικὸ κεφάλαιο. Εἶναι μιὰ δουλειὰ ποὺ ἔχει τεράστια ζήτηση καὶ ἀποκλείεται μιὰ οἰκιακὴ βοηθὸς νὰ μείνει ποτὲ ἄνεργη», λέει ἡ Ταρὺν Στένμαν.

ΧΡΥΣΕΣ ΔΟΥΛΕΙΕΣ

Ἤδη, λειτουργοῦν ἀρκετὰ τέτοια γραφεῖα στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καὶ κάνουν χρυσὲς δουλειές. Οἱ οἰκιακὲς βοηθοί, ποὺ εἶναι συνδεδεμένες μ' αὐτὰ τὰ γραφεῖα, πληρώνονται τρία δολλάρια τὴν ὥρα καὶ ἔχουν κοινωνικὴ ἀσφάλιση. Ἄλλα γραφεῖα στέλνουν στοὺς πελάτες τους συνεργεῖα ἀπὸ τρεῖς ἢ τέσσερις γυναῖκες, πού, γιὰ 25—28 δολλάρια, καθαρίζουν ἕνα διαμέρισμα δύο δωματίων σὲ 20 λεπτά.

Ἔτσι, στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἀρχίζει νὰ δημιουργεῖται μιὰ βιομηχανία παροχῆς οἰκιακῶν βοηθῶν. Ἡ ζήτηση τοῦ ἐπαγγέλματος ἔχει ἀπαλλάξει τὶς οἰκιακὲς βοηθοὺς ἀπὸ τὸ συναίσθημα ταπείνωσης ποὺ ἔνοιωθαν ἄλλοτε.

Λέει χαρακτηριστικὰ ἡ Ἄνι Λόβ, ποὺ ἐργάσθηκε πολλὰ χρόνια σὰν οἰκιακὴ βοηθὸς καὶ εἶναι σήμερα ἐπὶ κεφαλῆς ἑνὸς γραφείου, ποὺ τροφοδοτεῖ οἰκιακὲς βοηθούς: «Πρὶν λίγα ἀκόμα χρόνια, δουλεύαμε σὰν σκλάβες. Τρώγαμε μόνες μας, μετὰ τὰ ἀφεντικά. Ἦταν ἐξευτελιστικό. Τώρα, λέω στὶς κοπέλλες ποὺ ἐργάζονται σὰν οἰκιακὲς βοηθοί, ὅτι πρέπει νὰ νοιώθουν περήφανες γιὰ τὸ ἐπάγγελμά τους. Προσφέρουμε μιὰ σημαντικὴ ὑπηρεσία, ὅπως π.χ. οἱ γραμματεῖς. Καὶ ἀπαιτοῦμε ἀπὸ τοὺς ἐργοδότες μας νὰ μᾶς συμπεριφέρονται ὅπως σὲ ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους τους».

ΑΛΥΤΟ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

Τὰ χρωμοσώματα ἢ ἡ κοινωνία δημιουργοῦν τοὺς ἐγκληματίες;

Πολύπλευρες οἱ ἔρευνες τῶν βιολόγων καὶ ψυχολόγων

ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΔΙΝΟΥΝ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

ΠΑΡΙΣΙ ('Ιδ. 'Υπ.). Ἡ συνεχὴς αὔξηση τῆς ἐγκληματικότητας στὸν κόσμο, ἔχει ἀναγκάσει ἀπὸ πολλὰ χρόνια τοὺς ἐπιστήμονες νὰ ἐξετάζουν ἀκατάπαυστα τὸ θέμα τῶν ἐγκληματιῶν ἀπὸ μιὰ πλευρά, ποὺ παλαιότερα δὲν εἶχε φωτιστεῖ σχεδὸν καθόλου, ἐπειδὴ ἡ ἐγκληματικότητα ἀποδιδόταν ἀποκλειστικὰ σχεδὸν σὲ αἰτίες ποὺ «ἔφτιαχναν» τὸν ἐγκληματία κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του καὶ μάλιστα κάτω ἀπὸ συνθῆκες ποὺ εὐνοοῦν τὴν ἀνάπτυξη των «ἐγκληματικῶν ἐνστίκτων». Ὡστόσο, τὸ κύμα βιαιότητας καὶ ἐγκληματικότητας, ποὺ ξέσπασε ὁρμητικὰ ἰδίως μετὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ χρόνια, ἔφερε νέα στοιχεῖα γύρω ἀπὸ τὶς γενεσιουργοὺς αἰτίες ποὺ κάνουν ἕναν ἄνθρωπο νὰ γίνει ἐγκληματίας.

Ἡ παλιὰ ἀντίληψη ὅτι μόνο τὸ «περιβάλλον τῆς οἰκογένειας» καθορίζει τὶς τάσεις πρὸς τὸ ἔγκλημα, καταρρίφθηκε ἐκ τῶν πραγμάτων. Ἀκόμη, ἡ παλιὰ μορφὴ τοῦ «γκαγκστερισμοῦ», τῆς Ἀμερικῆς π.χ. ὅπου τὸ ἔγκλημα εἶναι μιὰ μορφὴ κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ἐμποροεπιχειρηματικῆς δραστηριότητας, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ γενικώτερη κοινωνικὴ διαφθορὰ καὶ τὴν ἀδράνεια (περίπου) τῶν ἀρμοδίων γιὰ τὴν πάταξη τοῦ φαινομένου, δὲν ἐξηγεῖ καθόλου τὶς θεωρίες ὅτι «φταίει ἡ οἰκογένεια καὶ μόνο ἡ οἰκογένεια». Ἡ ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν καὶ ὁ ρόλος τῆς οἰκογένειας καὶ κυρίως τῶν γονέων,, ὑπῆρξε πάντα καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερα βεβαίως νὰ εἶναι σημαντικός. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ πᾶν.

Ὁ ἐγκληματίας, εἴτε μὲ τὴ μορφὴ τοῦ παραδοσιακοῦ θὰ λέγαμε γκάγκστερ, εἴτε μὲ τὴ μορφὴ ἑνὸς Τζὰκ τοῦ Ἀντεροβγάλτη, τοῦ Λαντροῦ καὶ ἄλλων «δράκων» ποὺ κατὰ καιροὺς ἄφησαν «ἐποχὴ» γιὰ τὰ ἐγκλήματά τους εἶναι σὲ κάθε περίπτωση κι' ἕνας διαφορετικὸς ἄνθρωπος. Οἱ γκάγκστερς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, οἱ ὀργανωμένοι σὲ «τομεῖς», «οἰκογένειες», μέσα στὰ πλαίσια εὐρύτερων ὀργανώσεων ὅπως ἡ περιβόητη «Μαφία», ἡ «Κόζα Νόστρα» κι' ἀκόμη κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίφαση τοῦ θρησκευτικοῦ ἢ αἱρετικοῦ φανατισμοῦ, ὅπως ἡ «Κοῦ Κλοὺξ Κλὰν» στὴν Ἀμερικὴ, ἢ ἀκόμη οἱ ἐγκληματίες τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς, ὅλου τοῦ κόσμου μὲ μιὰ λέξη, εἶναι ἄτομα ἑνὸς συνόλου ποὺ ὀνομάζουμε «ἐγκληματίες», «κακοποιοὺς», «παράνομους». Πράγματι, ὅμως, πολλὲς κατηγορίες κακοποιῶν εἶναι «κατασκευάσματα» τοῦ περιβάλλοντος, τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν. Τῶν πολέμων, τῆς ἀνέχειας, τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας, ἀκόμη καὶ των πολιτικῶν παθῶν, ἢ τῆς ἐρωτικῆς ἀντιζηλίας κλπ. Εἶναι οἱ περιστασιακοὶ κακοποιοί, ποὺ ἔχουν γεννηθεῖ χωρὶς καμμιὰ ψυχικὴ «σφραγίδα» τῆς ἐγκληματικότητας ποὺ θὰ ἀναπτύξουν ἀργότερα, ὅταν μεγαλώσουν. Οἱ ἄλλοι ὅμως; Οἱ ἐγκληματίες «ἀπὸ τὴ φύση» τους, ὅπως θέλουμε νὰ τοὺς ἀποκαλοῦμε; Αὐτοὶ «κατασκευάζονται» ἢ γεννιοῦνται ἐγκληματίες;

ΤΑ ΧΡΩΜΟΣΩΜΑΤΑ ΚΙ ΟΙ «ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ»

Ἡ ἐπιστήμη ἔχει θέσει τὸ ἐρώτημα αὐτὸ τῆς «ἐκ φύσεως» προέλευσης τῶν ἐγκληματικῶν ἐνστίκτων, ἀπὸ πολὺ παλιά, ἀλλὰ ἀπάντηση δὲν ἔχει δοθεῖ ὑπεύθυνα καὶ ἀπόλυτα τεκμηριωμένη. Στὴν ἐποχή μας, ὅπου ἡ ἀνασφάλεια τοῦ πολίτη εἶναι περισσότερο ἔντονη ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχή, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἔκθεσή του ἀπέναντι στὴν βία καὶ τὴν ἐγκληματικότητα, τὸ ἐρώτημα γίνεται ἐπιτακτικότερο γιατὶ οἱ ἐπιστήμονες πιστεύουν ὅτι ἂν ἀνακαλύψουν τὰ γενεσιουργὰ αἴτια τῆς ἐγκληματικῆς προσωπικότητας τῶν ἀτόμων, θὰ μποροῦν νὰ ἀντιμετωπίσουν ἐπιστημονικὰ, τουλάχιστον τὶς περιπτώσεις, ποὺ ὁπωσδήποτε, ὁ ἐγκληματίας «γεννιέται», θεραπεύοντάς τον ἔγκαιρα ἀπὸ τὴν «ἀσθένεια» τῆς βίας, ποὺ φωλιάζει μέσα του καὶ περιμένει νὰ ἐκδηλωθεῖ.

Οἱ θεωρίες ποὺ κατὰ καιροὺς δειλοπάθησαν — καὶ περισσότερο ὅταν ἡ ἐγκληματικότητα βρίσκεται σ' ἔξαρση σ' ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα — εἶναι πολλές. Ἡ μοντέρνα ἀντίληψη τῶν ἐπιστημόνων ποὺ βλέπουν τὸν κόσμο μέσα ἀπὸ πρῖσμα τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, καὶ τῶν ἐπιδράσεων ποὺ ἀσκοῦν οἱ συνθῆκες πάνω στὰ ἄτομα, τείνουν νὰ παραδεχτοῦν σχεδὸν ὁλοκληρωτικά, ὅτι ὁ κακοποιός, ὁ ἐγκληματίας, εἶναι δημιουργήματα, τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς ποὺ τοὺς προσφέρουμε «ἐμεῖς». Ὡστόσο, ἡ ἀντίληψη αὐτὴ ἴσως εἶναι ἀπατηλὴ καὶ ἔχει προέλθει ἀπὸ φαινόμενα ποὺ ἀπατοῦν σὲ μεγάλο βαθμό. Ἂς θυμηθοῦμε, τὸν Λομπρόζο καὶ τὴ δική του θεωρία. Ὁ Ἰταλὸς αὐτὸς ἐπιστήμονας, ὁ Τσέζαρε Λαμπρόζο, εἶχε διατυπώσει τὴ θεωρία, ὅτι ὁ κακοποιὸς γεννιέται. Ἡ ἐγκληματικότητα, κατὰ τὸν Λομπρόζο, ἡ τάση γιὰ τὴ βία καὶ τὸ «κακοῦργο ἔνστικτο», βρίσκεται στὰ χρωμοσώματα τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὰ κύτταρά του μαζὶ μὲ ὅλες τὶς ἄλλες οὐσίες ποὺ ἐπηρεάζουν τὴ συμπεριφορὰ τοῦ ὀργανισμοῦ σὲ κάθε περίσταση. Αὐτή, λοιπόν, ἡ «ἐγκληματικότητα» μέσα στὰ κύτταρα, ἀπελευθερώνεται ὅταν βρεῖ τὶς κατάλληλες «εὐκαιρίες».

Ἡ θεωρία αὐτὴ δὲν εἶναι ἄγνωστη καὶ ἔχει μελετηθεῖ ἀπὸ χιλιάδες ἐπιστήμονες, ὀπαδοὺς ἢ ὄχι τοῦ Λομπρόζο, βιολόγους, κοινωνιολόγους, ψυχίατρους. Εἶναι πάρα πολλοὶ ἐκεῖνοι, ποὺ πιστεύουν ὅτι ὁ ἐγκληματίας «ἔχει τὸ ἔγκλημα μέσα του» σὰν ἕνα «ταλέντο», ὅπως ἡ ζωγραφικὴ ἢ ἡ λογοτεχνία καὶ σὰν μιὰ «βιολογικὴ κατάσταση» ὅπως ἡ γενναιότητα, ἡ δειλία, ἡ κακία καὶ ὁ ἐρωτισμός. Ἐπειδὴ ὁ ὀργάνωση τῆς ζωῆς εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰρηνική, ἀντι—βίαιη, ἡ ἐγκληματικότητα μέσα στὸν ἄνθρωπο βρίσκεται «κλειδωμένη» γιατὶ ἐπιπλέουν ἄλλες ἰδιότητες ὅπως ἡ ἄμιλλα, ἡ λογικὴ τῆς δικαιοσύνης ὅπως τὴν καθορίζει ἡ πολιτεία, ἡ κοινωνικὴ συμπεριφορὰ ὅπως τὴν ἐκφράζει τὸ «σύνολο». Ὅταν ὅμως ἡ ὀργάνωση τῆς ζωῆς πσύει νὰ ἔχει τὰ καθολικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς εἰρηνικῆς κοινωνίας, τότε τὰ ἐγκληματικὰ ἔνστικτα ἀπελευθερώνονται καὶ βγαίνουν στὴν ἐπιφάνεια. «Εἴτε πρόκειται γιὰ μεμονωμένα ἄτομα — λέει ὁ Ἀμερικανὸς βιολόγος Ἄρθουρ Χισοῦστον — εἴτε γιὰ σύνολα, τὰ παραδείγματα εἶναι καθαρά». Τὰ διάφορα ἐγκληματικὰ φαινόμενα ποὺ δημιουργοῦν ἀκόμα καὶ «μόδα» ὡρισμένες ἐποχές, δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐνεργοποίηση τοῦ κρυμμένου ἐνστίκτου· Ἕνα παιδὶ ποὺ παίζει ἀπὸ πολὺ μικρὸ συνέχεια μὲ τὰ ὅπλα, δὲν σημαίνει ὅτι ὅταν μεγαλώσει θὰ γίνει ὁπωσδήποτε δολοφόνος, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐξοικείωση εἶναι σημαντική: τὸ παιδὶ αὐτὸ πολὺ εὐκολώτερα θὰ στραφεῖ στὸ ἔγκλημα — ὑπὸ τὴν πίεση κοινωνικῶν συνθηκῶν — ἀπ' ὅσο ἕνα ἄλλο παιδί, ποὺ δὲν ἔπιασε ποτέ του ὅπλο στὸ χέρι.

Ἀλλὰ κι' αὐτὸ τὸ παιδί, ὅταν βρεθεῖ μέσα σ' ἕνα περιβάλλον, ὅπου τὸ «πιστεύω» εἶναι ἡ βία, σιγουρα θ' ἀκολουθήσει, σὲ μεγάλο ἢ μικρὸ βαθμὸ δὲν ἔχει σημασία , αὐτὸ τὸ «δόγμα» καὶ θὰ ἐνταχθεῖ σὲ μιὰ κοινωνία βίας καὶ ἐγκληματικότητας. Ἂς μὴ μᾶς προξενεῖ ἐντύπωση ὅτι στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες — ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες χῶρες — οἱ δολοφόνοι τῶν 12 καὶ 13 ἐτῶν δὲν μετριοῦνται πιὰ στὰ δάχτυλα τοῦ ἑνὸς χεριοῦ καὶ δὲν σκοτώνουν ἀπὸ «σύμπτωση». Ἡ παιδικὴ ἐγκληματικότητα ἀνεβαίνει πολὺ ἐπικίνδυνα. Μποροῦμε νὰ ποῦμε, λοιπόν, ὅτι αὐτὰ τὰ παιδιὰ «γεννήθηκαν ἐγκληματίες;». Ναί, ἀλλὰ ποιὸς τὰ βοήθησε νὰ ἀναπτύξουν αὐτὴ τὴν «ἰδιότητα» τοῦ ἐγκληματία ποὺ κρύβεται μέσα στὰ κύτταρα τοῦ ἀνθρώπου;

Τὸ πρόβλημα τῶν «ἐγκληματικῶν ἐνστίκτων», εἶναι παλιὸ καὶ ἄλυτο. Ἡ κληρονομικότητα κατὰ πόσο παίζει σημαντικὸ ρόλο στὴ «γέννηση» ἑνὸς ἐγκληματία; Οἱ νόμοι τῆς κληρονομικότητας εἶναι βέβαια, τώρα πλέον ἐδῶ καὶ περισσότερα ἀπὸ ἕναν αἰῶνα, γνωστοί. Ἀλλὰ δὲν δίνουν ἀπάντηση σὲ πολλὰ ἐρωτήματα, ποὺ βασανίζουν τοὺς ἐπιστήμονες. Τὸ ἔμφυτο καὶ τὸ ἐπίκτητο, ἡ κληρονομικότητα καὶ τὸ περιβάλλον τροφοδοτοῦν τὴ διαμάχη ἀνάμεσα σὲ διακεκριμένους βιολόγους ἢ ψυχολόγους, ποὺ γιὰ νὰ θεμελιώσουν ὁ καθένας τὴν ἄποψή του φέρνουν παραδείγματα καὶ ἐπικαλοῦνται στατιστικές. Στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας, οἱ ὀπαδοὶ τῆς «κληρονομικότητας» θριάμβευαν μὲ τὴν ἐξάπλωση τῆς θεωρίας καὶ τὴν ἐπιβεβαίωσή της ἀπὸ πλῆθος στατιστικὰ στοιχεῖα καὶ παραδείγματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, καθὼς καὶ ἀπὸ ἔρευνες καὶ μελέτες.

Ἀλλὰ ὅταν ἤρθαν τὰ φοβερὰ ναζιστικὰ ἐγκλήματα, ποὺ διαπράχθηκαν «ἐν ψυχρῷ» στὸ ὄνομα τῆς «ἀρείας φυλῆς», οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κληρονομικότητας κυριολεκτικὰ «βουβάθηκαν». Στὴ συνέχεια, στὸν τομέα τῆς ψυχολογίας ἐπικράτησαν ὁ ρωσικὸς «Παυλωφισμός» καὶ ἡ ἀγγλ